

 Tekst 5

Dialectdiscriminatie

- 1 Enkele maanden geleden interviewde NRC Handelsblad een spraaklerares die haar klanten hun accent afleert. „Dialect”, schreef de krant, is voor haar „een tekortkoming in iemands voorkomen, net zoals slechte kleding of vieze nagels. En evenals de laatste twee tekortkomingen, is ook een dialect weg te werken.”
- 2 Dat is een betreurenswaardig standpunt, vindt de taalkundige en leraar Nederlands Aimé van Reydt: „Taal is een deel van iemands persoonlijkheid, dat is niet iets wat je zomaar even aflegt, zoals je je spijkerbroek kunt verwisselen voor jasjes.” Toch zal Van Reydt de laatste zijn om te ontkennen dat een hoorbaar Amsterdamse of Achterhoekse afkomst iemands carrière kan schaden. Hij promoveerde vorig jaar september op een geruchtmakend onderzoek naar het verband tussen dialect en schoolprestaties. Zijn meest opzienbarende conclusie: leerkrachten denken dat dialectsprekende kinderen dommer zijn.
- 3 Die conclusie kwam ook voor de Emmense onderwijzers, docenten en Pabo-studenten uit Van Reydts onderzoek als een schok. Gevraagd of dialectsprekers minder intelligent zijn, had 97 procent van hen geantwoord: nee. Maar hun werkelijke oordeel bleek heel wat minder gunstig.
- 4 Alle genoemde proefpersonen luisterden naar vijf kinderen van twaalf uit Emmen en Alkmaar, die dezelfde tekst voorlasen, sommige in dialect, sommige in standaard-Nederlands. Vervolgens gaven deze proefpersonen de kinderen punten voor intelligentie, zelfvertrouwen, gevoel voor humor, beleefdheid en andere eigenschappen. Wat de onderzochte leerkrachten niet wisten, was dat het eerste kind hetzelfde was als het laatste, een meisje dat zowel Drents als standaardtaal sprak. Toch vond 70 procent haar minder intelligent toen ze dialect sprak.
- 5 Van dergelijke tests met trucjes maken taalkundigen gebruik die het sociale aanzien van allerlei taalvariaties (meestal de verschillende dialecten, maar ook jongerentaal) onderzoeken. En de uitkomsten zijn altijd hetzelfde: dialectsprekers worden gezien als dommer, onbeschaafder, onbetrouwbaarder en onbeleefder. Hun beste eigenschap zou hun grotere gevoel voor humor zijn.
- 6 Nieuw in het onderzoek van Van Reydt is bovendien het gegeven dat ook leerkrachten discrimineren op dialect. Van Reydt: „Op een beslissend moment in hun onderwijs carrière, bij de overgang naar de middelbare school, zullen dialectsprekende kinderen door hun onderwijzers lager worden ingeschaald. Het gaat daarbij echter alleen om de grensgevallen: als de onderwijzer twijfelt, zal hij bij een kind dat dialect spreekt, voorzichtiger adviseren.”
- 7 Of leerkrachten zelf van huis uit dialect spreken of niet, maakt voor hun vooroordelen niet uit. En ondanks de succesvolle acties voor een speciale status voor de Nedersaksische dialecten en ondanks de populariteit van dialectzangers, blijkt de jongste generatie zelfs sterkere vooroordelen te hebben dan de ouderen. „De Pabo-studenten zijn opgegroeid met het gebruik van dialect in popmuziek zoals bij de band *Normaal* en hebben in hun opleiding lessen over taal en dialect gehad”, zegt Van Reydt. „En tweederde van hen spreekt zelf dialect. Maar ze zoeken toch aansluiting bij de meerderheid, dus bij de sprekers van de standaardtaal. Bovendien werden ze aangesproken als toekomstige onderwijzers en dan blijkt hun mening als leraar zwaarder te wegen dan hun privé-mening.”
- 8 Kinderen die dialect spreken, hebben niet alleen te kampen met de vooroordelen van hun onderwijzers. Leerlingen uit Emmen maken in hun Nederlands hardnekkig fouten als *zij moesten van over ver komen* en *hij heeft er trek aan*. Ze zeggen *omtrekken* en *kopzeer* in plaats van *omkleden* en *hoofdpijn*. Veel van die fouten zijn ook te beluisteren bij kinderen van ouders die standaardtaal spreken: ze leren het op het schoolplein. Van Reydt pleit daarom voor aangepaste lesprogramma's, die kinderen gevoelig maken voor verschillen tussen hun taal en de standaardtaal. Ook de onderwijzers zelf hebben trouwens bijscholing nodig: doordat driekwart van hen uit Emmen en omstreken kwam, zagen ze bij het nakijken van opstellen twee van de vijf door dialect veroorzaakte fouten over het hoofd. Zelf hoorden ze niets vreemds in zinnen als *Waar kom jij weg?* in plaats van *Waar kom jij vandaan?*
- 9 „Ook docenten Nederlands op de middelbare school zouden aandacht moeten besteden aan dialecten”, vindt Van Reydt. „Nu weten veruit de meeste leerlingen niet dat de standaardtaal is ontstaan uit de dialecten; ze denken dat dialect een slecht soort Nederlands is.” Van Reydt: „Het is daarom zo jammer dat de staatssecretaris van onderwijs de plannen heeft afgewezen om taalkunde in te voeren als onderdeel van het eindexamen. En dat terwijl het voorstel echt heel bescheiden was. Net genoeg om de ergste misverstanden uit de weg te ruimen.”

naar: Peter Burger
uit: *Onze Taal*, 1998-1